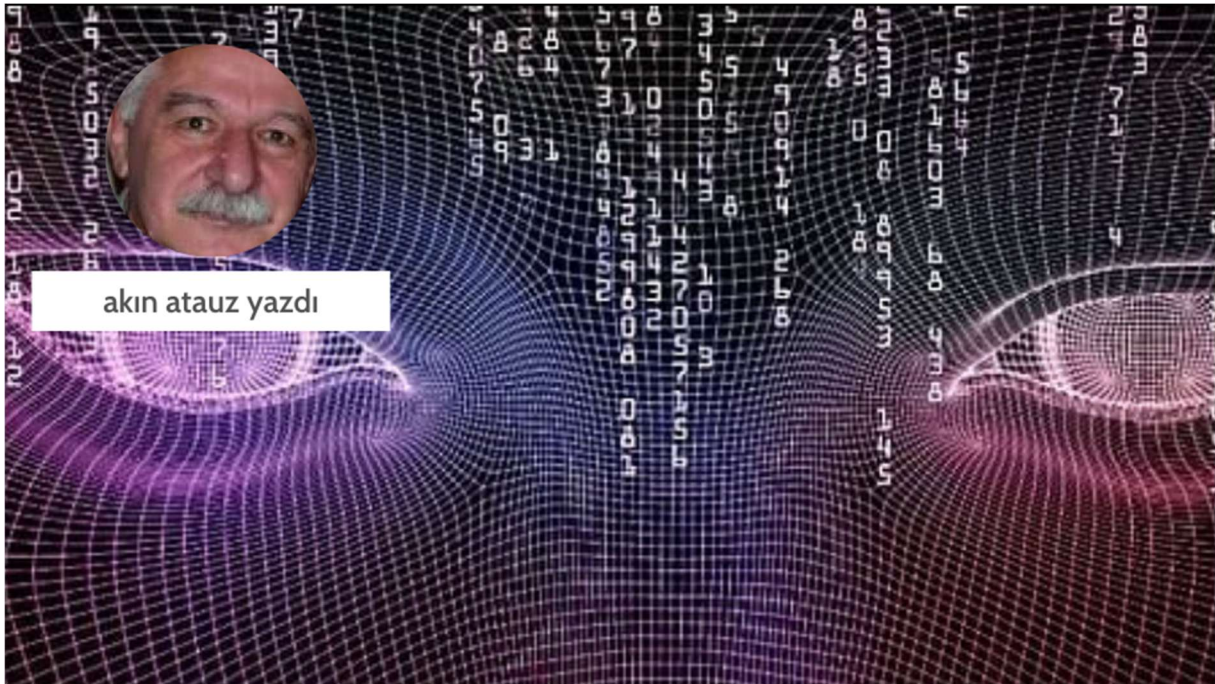

Teknoloji, teknolojik gelişmeler ve teknoloji kullanımı üzerine denemeler (2)

Toplumların teknoloji ve onun getirdiği negatif dışsallıklardan nasıl korunabileceği konusunda, küresel bir anlaşmadan başka yol olmayacağı açıkça görülüyor.

Akın Atauz

14/12/2019

Bilimsel bilgi ile teknolojik gelişim arasında bir bağ olduğu kuşkusuz. Bilimsel gelişmeler elbette olacaktır ve her bilimsel gelişme de bazı teknolojik ilerlemelere ve gelişmeye neden olabilir. Bilimsel gelişmedeki özgürlükleri (gerçi ABD ve AB, İran'ın nükleer fizik konusundaki gelişmesini denetim altında tutmak istese de) tartışmasız kabul etmekten başka hiçbir şey yapılamaz elbet. Ancak bilimsel bilginin ne tür teknolojilere dönüştürüleceği ve bu teknolojilerin kullanımının nasıl düzenleneceği, tartışılabilir mi? Tartışmalara göre, toplumlar kendileri için bir toplumsal anlaşma/ konsensüs oluşturarak, teknoloji kullanımında düzey belirlemede seçim yapılması, hatta gelişmelerle ilgili öngörü, planlama ve aşamalandırılmış uygulamalar söz konusu olabilir mi?

Bunun gerçekleşmesi, toplum düzeyinde baktığımızda bile, iki nedenle çok güç görünüyor: **Birincisi**, dünyanın bütün ülkeleri ve halkları arasındaki ilişki, rekabet ve küresel ticari ve toplumsal bütünleşmelerin varmış olduğu düzey. Böyle bir ortamda, hiçbir toplum, bilinçli ve gönüllü bir biçimde daha düşük teknolojiye razı olmayı kabul edemez. (Hiçbir ülkede politikacılarının ilerleyen savaş teknolojileri ve silah tüccarları/ teknolojik oyuncaklar karşısında iştahsız olamayacağını anımsatmak bile

istemiyorum.). **İkincisi** de, eğer daha düşük teknoloji kullanarak, kendi doğasını ve çevresini temiz tutmak istese bile, denizlerini/ atmosferini, elektromanyetik ortamını ve hatta yediği-içtiği gıdayı bile ne kadar “temiz” tutabilir ki?

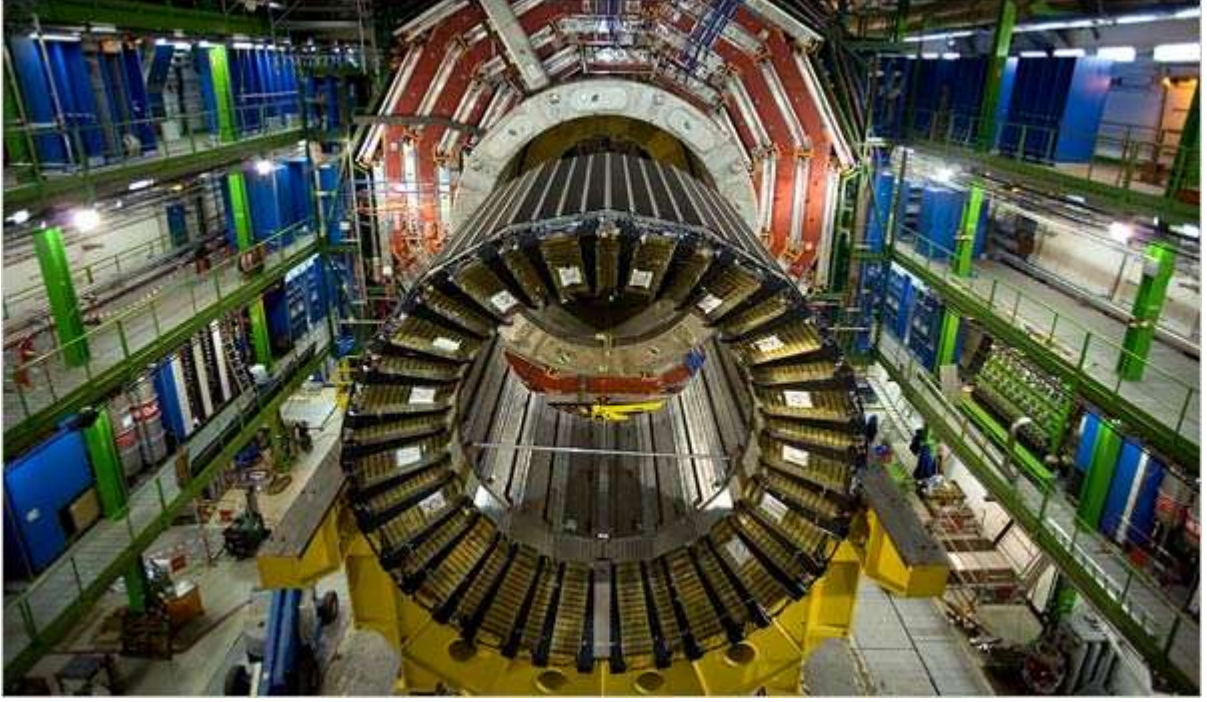
Daha düşük konfor, daha az kar ve şiddet tehdidiyle yetinilebilir mi?

Toplumlar, teknoloji ve teknolojinin getirdiği negatif dışsallıklardan, bireysel, bölgesel/ülkesel ölçeklerde nasıl korunabilir? Bu sorunun küresel bir anlaşmaya dayanmasından başka yol olmayacağı açıkça görülüyor. Ancak son derece asimetrik ve hiyerarşik güç yapısı olan uluslararası düzlemde, nasıl böyle bir eşitleme ve dünyanın bütün insanları için geçerli olabilecek konsensüs sağlanabilir? Böylesi bir eşitlik, kuşkusuz, ileri teknolojileri kullanan bireyler, şirketler ve devletler için, daha düşük konfor, daha az kar ve daha az şiddet tehdidi (askeri hegemonya) ile yetinme anlamına gelecektir.

Yerkürenin (ve dünya halklarının büyük bir bölümünün), dramatik insan/toplum kırımları yaşamadan ve çok daha yumuşak geçişler yapabileceği vaadiyle öne sürülen ve **“yeşil devrim”** diye adlandırılan teknolojik gelişmeye göz atalım: Tarımdaki mekanizasyonun (traktör ve diğer tarım makinelerinin) hızla artması/ değişmesi ve tarım kimyasının gelişimi (yapay gübreler ve tarımsal ilaçlar/ böcek ve yaban otlarını öldürücüler), hem de tarımsal altyapı mühendisliğinin gelişimi (barajlar, sulama sistemleri ve bataklıkların kurutulması) vb, büyük toplumsal gerilimler ve alt-üst oluşlar yarattı ve kısa bir zaman dilimi içinde dünyanın başka bir yer olmasına, başka bir ekolojiye ve başka bir toplumsal yapıya sahip olmasına neden oldu.

Belki “teknolojik gelişme olmasaydı, nüfus artışı karşısındaki felaket nasıl göğüslenecekti?” sorusu sorulabilir. Ancak, burada işte, gerçekten imkansız isteyerek, dünyadaki bilimsel gelişmelerin teknolojik kullanımlara dönüşmesinde, **Birleşmiş Milletler (BM)** gibi bir örgütlenmenin (ancak gerçekten güçlü ve iyi örgütlenmiş bir kurumun) öngörüler yapması ve adil bir biçimde ve hem ekolojik dengeleri, hem insan topluluklarını ve özellikle onların en yoksul ve en az tüketen kesimlerini gözeterek, teknolojik gelişmeler konusunda bütün dünya insanların ve politikacılarının konuşmalarını ve tartışmalarını sağlayacak bir mekanizma düşünülebilir mi?

‘Küçük’ ve bireysel olandan başlamak...

Böyle çok büyük bir dünya örgütlenmesinin, bilim ve teknoloji geliştirmek bakımından dünya ülkeleri/ kültürleri arasındaki büyük yarılmayı ve eşitsizlikleri göz ardı ederek bu tür bir öneride bulunmak, sanırım budalalıktan başka bir şey değil. Daha dünya barışı gibi son derece açık bir gereksinimi bile başarmayan bir BM, teknolojik gelişmelerin nasıl düzenleyicisi olabilir? Düpedüz saçma işte... Ancak alması da, teknolojik gelişmeyi sadece, savaş gücü ve tahakküm arzusu rekabetine, pazara ve tüketimciliğin kışkırtılmasına terk etmekten başka bir şey değil. Bu iyi bir alışık değil, ama etkin bir biçimde çalışıyor.

Gerçekte, teknoloji konusunda, belki düşüncenin kendi aşamaları içinde büyük ve küçük ölçekler söz konusu olabilir. Yine de en küçük ölçekten başlamak ve “kullandığımız her teknolojiye gerçekten ihtiyacımız var mı, ne kadarına ve hangi koşullarda var” sorularını sorabiliriz. Kaçınılmaz bir konfor, ya da bazen “o kadarcık şıarmak için bir lüks” diye düşündüğümüz pek çok teknolojiden, vazgeçebileceğimizi anlayabiliriz sanıyorum. Pek çok teknolojik araca gerçekten ihtiyacımız yok. Ya da yerine kullanacağımız daha düşük teknoloji alışık veya daha kamusal teknoloji kullanımı (diyelim özel araç yerine metro) yine de çok şeyi fark yaratabilir.

Gerçi bu öneri de teknolojik gelişmelerle ilgili bir BM önerisi kadar “imkansız” ya da hiçbir zaman gerçekleşmeyecek düş ürünü olarak değerlendirilebilir.

Bu konuda biraz daha akıl gezdirmeye ve tartışmaya gerek var, sanırım. Gelecek hafta **“uygun teknoloji / (appropriate technology)”** konusunu ve **“teknolojik perhiz?”** düşü ile ilgili düşünmeyi sürdüreceğiz.

Akin Atauz